

## BÁTAI NÉPVISELET A 19. SZÁZAD VÉGÉN ÉS A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

A Sárközről egy bécsi kapucinus barát 200 évvel ezelőtt ezt írta: „*Csodálatos nép lakja a Sárközt, ördög színű ruhát visel...*”. A múlt század közepéig nyoma sincs a selyemnek, bársonynak. A munkaruha a nőknél a fehér pendely és bő ujjú fehér ing, e fölött vállkendő lehetett, mert ez maradt meg gyászviseletül még sokáig. Télen piros rátétmintás, rövid derekú ködmönt vettek fel és a lábukra vastag, fekete, a bokánál piros betétes, *cifrabokás* kapcát, vagyis botost húztak. A csizmaviselet nőknél ritka lehetett, a papucs volt az általános, de a vastag botost a század vége felé felváltották a *bütkös* vagy *gombos* kapcával. Egykori feljegyzések értesítenek bennünket arról, hogy posztószoknyát is viseltek, amelynek alul széles piros bélése volt és viseléskor elől középpűt felhajtván a korbca tűzték. A felhajtván elébe kötötték a kötényt, annak két oldalán kilátszott a pendely, melynek fehérsége viselőjének díszje volt.

A sárközi viselet közismert képe a 19. század második felében alakult ki. A Duna szabályozását követően lakosság viszonylag jólmódúvá vált a sárközi női ruházat anyaga és díszítése a legdrágább és legdíszesebb lesz az országban. A sárközi női viselet a legpompásabb a református fiatalasszonyon, a *tekerődző* menyecskén volt. A főköttő - melyet a homlok felett viseltek - anyaga fekete selyem vagy muszlin volt erre került a fehér fonállal varrt aprólékos hímzés. E fölött a fiatalasszony néhány évig, legfeljebb az első gyermek megszületéséig *tekerődző bíbort* viselt, régen saját szövésű finom, fátyolszerű *bíborvászonból*, később gyári tüllből, melynek a végét 3-4 cm széles, arasznyi hosszú hímzett *bíborvéghez* erősítették. A századfordulóig viselték a sárköziek a bő ujjú inget, mely fátyolszerű *buja-* vagy *bíborvászonból* készült. Nyakukon tenyérszerű széles csipkeszerű gyöngygallért hordtak.

A bártai katolikus népviselet nem sokban tér el a reformátusokétól. Nem viselték azonban sosem a hímzett főköttőt, sem a tornyos bársonyt. A katolikusok viselete kevésbé volt hivalkodó, mint a reformátusoké. A viselet *gazdagságát* nem a drága anyagok egymásra halmozása, hanem a készítő ügyességét mutató gyönyörű vászonhímzések adták. Legszembetűnőbb különbség a fejviseletben volt. A nők középen elválasztott hajukat egy-egy ágban hármass fonatba fonták, koszorúszerűen, tarkójukon kereszteszve kötötték fel, és fekete bársonyszalaggal szorították le.

A fiatalasszonyok ünnepen az első gyermekük megszületéséig szoknyájuk anyagából készített arany vagy ezüst rosttal díszített *farkos féketőt*, hétköznapokon horgolt *rece féketőt* viseltek. Az asszonyok fejkendőjük sarkába kis színes bojtot kötöttek.

A bíboringhez rövid derekú, pruszlikot hordtak, melyet később a testhez álló, *sonkaujjú* blúz váltott fel. A fiatalok nyakát fehér slingelt fodor és több soros fehér gyöngy, vagy kék cserépgyöngy díszítette. Az 1910-es években a nagylányoknak a délszlávokhoz hasonló – Bártán *láncos*

*húszasnak* nevezett - nyakéket készítették ezüstpénzből. Az ünneplő szoknya és kötény fölé a blúz dereka alá fehér slingelt csipkés kis szoknyát kötöttek. Számos alszoknyájuk közül a legalsó pamutos vászonból való pendelyen a vászonszéleket túvel varrott csipkével *pöndőkötéssel* erősítették egymáshoz.

A férfiak fehér, ünnepi alkalomkor hímzett, ingben, bő, *rödös* gatyában jártak a 19. század végéig még vasárnap is. A vőlegény ing elejét nagyon szép *szávonnyáztott, mesterkézett* fehér vászonnímzés díszítette. A fiataloknál azonban ekkor már a szűk, zsinóros nadrág, az *atilla* lett a divat, de a csipkés aljú inget e fölött viselték, nem tűrték be a nadrágba. A fehér szűrők és hímzett subák viselését is a múlt század végén váltotta fel a fekete posztókabát, majd a polgári viselet.

Az 1950-es évek végén a megváltozott életkörülmények miatt a viseletben is jelentős változás következett be. Az eredeti viseletet már csak az idősebbeken lehetett látni. A középkorúak csak ünnepen, misére jártak hagyományos viseletben, a fiatalabbak teljesen elhagyták, csak színpadi jelmezként viselik a táncosok. Egyre inkább kezdte elveszíteni a jellegzetességeit, összemosódott a katolikus és református viselet.

A tájház textil és kép anyagából válogatva idéztük föl a 19. és 20. század fordulóján kiteljesedő bártai népviseletet, reformátust és katolikust egyaránt.

(Felhasznált irodalom: Andrásfalvy Bertalan, *Magyar népismeret*. Néprajz történészeknek. Budapest 1990.)